

همه ما مخلوق خداوند هستیم. خداوند انسان را عزیز و محترم و گرانقدر آفریده و درباره گرامی بودن مقام او در قرآن فرموده است:

خداوند با آفرینش انسان، حقوقی به او اعطا کرده است. منظور از حق چیزهایی است که یک انسان به دلیل مقام انسانی اش، شایستگی داشتن آنها را دارد. انسان‌ها از ابتدای خلقت و تولد دارای حقوق طبیعی* می‌شوند.

برای مثال همه انسان‌ها حق حیات یا زندگی دارند که مهم‌ترین حق آنها است. آنها حق دارند از نعمت‌های الهی برخوردار شوند. برای تأمین نیازهای خود کار و تلاش کنند، ازدواج کنند و تشکیل خانواده بدهند، یاد بگیرند راه زندگی خود را انتخاب کنند. انسان‌ها حق دارند آزاد باشند؛ یعنی برده و بنده انسان‌های دیگر نباشند زیرا خداوند آنها را آزاد آفریده است.

فعالیت

۱- چند مورد از نعمت‌های الهی و حق برخورداری از آنها را نام ببرید.

۲- آیا همه انسان‌ها صرف نظر از قوم، نژاد، زبان، اعتقادات، ثروت، فقر و ... دارای حقوق طبیعی هستند؟ چرا؟

هیچ‌کس نمی‌تواند به تنهایی زندگی کند. ما از ابتدای تولد با مادر و پدر و برادر و خواهر و خویشان ارتباط برقرار می‌کنیم. سپس به مدرسه می‌رویم و آنجا نیز هر روز با معلمان و هم‌کلاسی‌هایمان ارتباط داریم. وقتی بزرگ‌تر می‌شویم، ازدواج می‌کنیم، صاحب فرزند می‌شویم، با همسر و فرزندان زندگی می‌کنیم و در محله یا شهر و روستا برای رفع نیازهای مادی و معنوی* خود از دیگران کمک می‌گیریم. بنابراین ما در روابطی که به طور دائم با یکدیگر داریم، از حقوقی برخوردار می‌شویم. همچنین هر فردی، تبعه* یک کشور است. تبعه یک کشور بودن موجب می‌شود افراد حقوقی بر مبنای قوانین آن کشور داشته باشند.

۳- متن را بخوانید. به نمونه هایی از حقوق خود در خانه و مدرسه و محیط زندگی توجه کنید. با راهنمایی معلم درباره هریک، گفت و گو و اظهار نظر کنید.

در خانه و خانواده

• هر فرد حق دارد نام و نام خانوادگی و شناسنامه داشته باشد.

پدر و مادر برای من نام خوبی انتخاب کرده اند. پدرم برای من شناسنامه گرفته است. شناسنامه نشان می دهد که فرزند چه کسی هستم و به کدام کشور تعلق دارم. من ایرانی ام و کشورم را دوست دارم.

• فرزندان همواره از محبت و توجه پدر و مادر برخوردارند.

پدر و مادرم مرا دوست دارند و به من محبت می کنند، وقتی بیمار می شوم امکانات درمان برایم فراهم می کنند. آنها فرصتی را برای بودن با من و صحبت کردن با من اختصاص می دهند. وقتی احساس ناراحتی می کنم، اعضای خانواده به حرف هایم گوش می دهند و به من کمک می کنند. ما از اینکه با هم هستیم، خوش حالیم.

• همه حق دارند با سواد شوند و تحصیل کنند و استعداد های خود را شکوفا کنند.

پدر و مادر برای تربیت من تلاش می کنند و به من آداب و مهارت های زندگی را می آموزند. آنها مرا به مدرسه می فرستند تا تحصیل کنم و فرد مفیدی برای کشورم باشم.

• همهٔ افراد حق دارند غذا، لباس و مسکن مناسب داشته باشند.

خانواده وسایل زندگی مرا فراهم می کند تا به خوبی رشد کنم. البته هرکس تا حدی که توان مالی* دارد، باید به فکر دیگران هم باشد.

در مدرسه

• هیچ کس حق ندارد دیگری را مسخره کند یا به او صدمه بزند.

از نظر اسلام، مسخره کردن و تهدید کردن و ناسزا گفتن، گناهی بزرگ است.

• هر دانش آموزی حق دارد در مدرسه، به اندازهٔ سایر دانش آموزان مورد توجه واقع شود و تبعیضی* بین او و دیگران وجود نداشته باشد.

• هر دانش آموزی حق دارد نظرش را دربارهٔ مشکلات درسی یا روش های آموزشی در مدرسه، مؤدبانه و محترمانه بیان کند.

• هیچ کس نباید در مدرسه، مورد تنبیه بدنی قرار گیرد.

مسئولان و معلمان مدرسهٔ ما با همهٔ دانش آموزان با اخلاق نیکو و مهربانی و عدالت رفتار می کنند.

در محیط زندگی و کشور

- هر فرد حق دارد در محیطی سالم، تمیز و پاک زندگی کند.
- هیچ کس حق ندارد به اموال عمومی، مانند وسایل حمل و نقل عمومی خسارت وارد کند.

- هر فرد حق دارد از خدمات مناسب پزشکی و بهداشتی استفاده کند.
- هیچ کشوری حق ندارد مردم کشورهای دیگر را از داشتن سلامت و خدمات بهداشتی و درمانی، محروم کند.

- همه حق دارند اگر کسی کار اشتباه یا خطرناکی در جامعه انجام داد، به او تذکر دهند و با روشی صحیح، وی را از آن کار باز دارند.
- همه حق دارند در کوچه و خیابان امنیت داشته باشند.

در کشور ما مؤسساتی وجود دارند که با همکاری مردم برای بهداشت و سلامتی، آموزش و امنیت مردم تلاش می کنند.

من مسئول هستم

در درس قبل آموختید که شما حقوقی دارید. اما حتماً بی‌پردید که دیگران نیز حقوقی دارند. به عبارت دیگر ما در روابطی که با دیگران برقرار می‌کنیم دارای «حقوق متقابل» هستیم. همان‌طور که ما حق داریم، پدر و مادر و معلم و همسایگان و دوستان و... نیز حقی بر ما دارند. اما همراه با هر حق، مسئولیت‌ها و تکالیفی وجود دارد و این دو به منزله دو کفه ترازو هستند که باید تعادل آنها حفظ شود؛ برای مثال، ما در کشورمان از امکانات و حقوقی مانند آموزش، امنیت و بهداشت برخورداریم تا بتوانیم زندگی بهتری داشته باشیم. از طرف دیگر، ما نیز نسبت به آبادانی کشورمان مسئول هستیم و باید همیشه به فکر پیشرفت آن باشیم.

پس همان‌طور که ما حقوقی داریم، مسئول هم هستیم.

مسئولیت یعنی وظایفی که هر یک از ما به عهده داریم و انتظار می‌رود آنها را انجام دهیم. وقتی فردی وظایف و تکالیف خود را خوب انجام می‌دهد می‌گویند او فرد مسئولیت‌پذیری است.

افراد در نقش‌های مختلف، مسئولیت‌های مختلف دارند. اگر چه ممکن است بعضی افراد مسئولیت‌های بیشتر یا مهم‌تری داشته باشند اما هیچ فردی نیست که مسئولیتی نداشته باشد.

فعالیت

۱- آقای مسعودی ۴۰ سال دارد و پزشک است. او دارای همسر و سه فرزند است و در یک کاشانه (آپارتمان) زندگی

می‌کند. به نظر شما او در هریک از نقش‌های زیر چه مسئولیت‌هایی به عهده دارد؟

به عنوان پدر :

به عنوان همسر :

به عنوان پزشک :

به عنوان فرزند پدر و مادر خود :

به عنوان همسایه :

۲- کاربرگه شماره (۱) را کامل کنید و در جدول آن مسئولیت‌های خود و سایر اعضای خانواده‌تان را بنویسید.

اکنون که این فعالیت‌ها را انجام دادید، از خود پرسید من در برابر چه چیز و چه کسانی مسئول هستم؟

• من در نزد خداوند مسئول هستم.

... این از فضل پروردگار من است تا مرا آزمایش

کند که آیا شکر می‌کنم یا کفر می‌ورزم؟

سوره نمل، آیه ۴۰

خداوند متعال نعمت‌های فراوانی به من عطا کرده است. عقل و فکر و استعداد و توانایی؛ خانواده؛ معلم؛ خوراک و پوشاک و صدها نعمت دیگر... وظیفه من این است که خداوند را عبادت کنم، شکرگزار نعمت‌هایش باشم و از دستورات او که برای سعادت و خوشبختی من و جامعه من است پیروی کنم.

شکرگزاری، استفاده صحیح از نعمت‌ها، قدر نعمت‌ها را دانستن و به هدر ندادن آنها است.

خداوند از اعمال و رفتار من و از آنچه در قلب و فکر من می‌گذرد آگاه است.

فعالیت

۳- نعمت‌هایی را که خداوند متعال به شما داده، به خاطر بیاورید و آنها را یادداشت کنید. سپس با دوستان خود

همفکری کنید و بگویید برای قدردانی و اطاعت از او تصمیم می‌گیرید چه کارهایی انجام دهید.

• من نسبت به خودم مسئول هستم.

یکی از مسئولیت‌های مهم من مراقبت از خودم است. بدن من یکی از شگفتی‌های خلقت است. هریک از اعضای بدن از ده‌ها بخش تشکیل شده که مانند یک دستگاه پیچیده و برنامه‌ریزی شده وظایفی را به عهده دارد.

من با خوردن غذای مناسب و پرهیز از غذاها یا مواد مضر، رعایت بهداشت و نظافت، خواب کافی و ورزش از بدنم مراقبت می‌کنم. من از بدن خودم در مقابل موقعیت‌های خطرناک مثل سرما یا گرمای شدید، ترقه‌بازی، عبور از خیابان و جاده با بی احتیاطی و نظایر آن محافظت می‌کنم.

من باید تلاش کنم استعدادهای خودم را بشناسم و آنها را شکوفا کنم.

من از یک جنبه دیگر هم مراقب اعضای بدنم هستم. تلاش می‌کنم با زبانم دروغ نگویم یا غیبت

نکنم. با دست و پاهایم کار خطا یا گناه انجام ندهم و مراقب اعمال و رفتار خود باشم.

- ۴- امام سجاد علیه السلام در «رساله حقوق»، حق «دست»، «پا»، «چشم» و «گوش» بر انسان را بیان فرموده‌اند. با راهنمایی معلم خود، به این متن مراجعه کنید و درباره حقوق یکی از این چهار عضو بدن، با هم گفت‌وگو کنید.
- ۵- فهرستی از فعالیت‌هایی که می‌تواند به سلامتی شما کمک کنند، تهیه کنید و در کلاس با دیگر دوستان خود آن را در قالب یک پیمان نامه تکمیل کنید. فعالیت‌هایی مانند:
- من قول می‌دهم هر روز چند دقیقه پیاده‌روی کنم.
 - من قول می‌دهم مدت زمان تماشای تلویزیون یا استفاده از بازی‌های رایانه‌ای و تلفن همراه را کاهش دهم.
 - من قول می‌دهم بخشی از اوقات فراغت خودم را در کنار خانواده و دوستانم، به انجام بازی‌های گروهی و ورزش اختصاص دهم.
 - من قول می‌دهم وعده‌های غذایی خودم را به طور کامل میل کنم.
 - من قول می‌دهم در خرید مواد خوراکی، از استاندارد بودن آن مطمئن شوم و سعی می‌کنم از غذاهای آماده، کمتر استفاده کنم.
 - من قول می‌دهم
 - من قول می‌دهم

با اعضای خانواده

- من نسبت به دیگران مسئول هستم.

من در کارهای خانه با پدر و مادرم همکاری می‌کنم. وظایف شخصی خودم را بر دوش دیگران نمی‌گذارم. از پدر و مادرم اطاعت می‌کنم و به نصیحت‌هایشان گوش می‌دهم؛ چون آنها خوشبختی مرا می‌خواهند.

من به خواهران و برادرانم کمک و از آنها مراقبت می‌نمایم.

می‌دانم باید به اعضای خانواده‌ام احترام بگذارم و هرگز نباید با پدر و مادرم با تندی و گستاخی صحبت کنم. از هر تصمیم یا کاری که باعث ناراحتی آنها می‌شود خودداری می‌کنم.

با معلمان و هم‌کلاسی‌ها

مقررات و نظم کلاس و مدرسه را رعایت می‌کنم.

در مدرسه همه تلاش می‌کنند تا من بیاموزم و پیشرفت کنم.

با معلمان و دیگر مسئولان مدرسه، با ادب و احترام برخورد می‌کنم.

به توصیه‌های معلم گوش می‌کنم و سعی می‌کنم درس‌ها را خوب یاد بگیرم و تکالیفم را به موقع انجام دهم. من همیشه با هم‌کلاسی‌هایم مهربان هستم و به آنها کمک می‌کنم.

باید از اموال عمومی مدرسه که متعلق به همه است محافظت کنیم.

با اعضای جامعه

در محل زندگی ام طوری رفتار می‌کنم که همسایگان آزرده نشوند.
برای حفظ پاکیزگی و امنیت با اهالی محل و مسئولان همکاری می‌کنم.
من وظیفه دارم به همراه هم‌وطنانم برای پیشرفت و آبادانی کشورم
تلاش کنم و در هنگام حوادث طبیعی مانند سیل یا زلزله به یاری آنها بشتابم.

من در برابر خون شهیدانی که برای انقلاب اسلامی و دفاع از میهن
جان دادند مسئول هستم و خود را موظف به ادامه راه آنها می‌دانم.
من وظیفه دارم از وحدت و استقلال میهن در مقابل دشمنان دفاع
کنم. یکی از راه‌هایی که من به وسیله آن می‌توانم از استقلال کشورم دفاع
کنم، خوب درس خواندن و امیدواری به آینده کشورم است.
من علاوه بر کشورم در برابر مسلمانان جهان و همه انسان‌ها، مسئول هستم.

فعالیت

۶- متن زیر را در کلاس بخوانید و با همفکری و گفت‌وگو به پرسش‌ها پاسخ دهید.

دانش‌آموزان و مسئولیت‌های اجتماعی

دانش‌آموزان علاقه‌مندند در فعالیت‌های اجتماعی همکاری و مشارکت کنند و مانند اعضای دیگر جامعه برای پیشرفت علمی و فرهنگی و امنیت و آبادانی کشور خود گام بردارند.
انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان، بسیج دانش‌آموزی و سازمان دانش‌آموزی از نهادهایی هستند که در مدارس زمینه مناسبی را برای افزایش توانمندی و فعالیت‌های اجتماعی دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. دانش‌آموزان با عضویت و فعالیت در انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان، بسیج دانش‌آموزی و سازمان دانش‌آموزی توانمندی‌های تشکیلاتی و مدیریتی خود را تقویت می‌کنند و برای پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی بزرگ‌تر آماده می‌شوند.

پویندگان و پیشگامان بسیج دانش آموزی با شرکت در اردوهای آموزشی، علمی و فرهنگی و جهادی، کلاس‌های قرآن و معارف، راه‌پیمایی‌های مختلف، گرامیداشت مناسبت‌ها و ایام الله، نماز جمعه، برگزاری مسابقات ورزشی، جمع‌آوری و نشر آثار شهیدان و شهدای دانش‌آموز، روحیه همکاری و انقلابی‌بودن و مسئولیت‌پذیری را در خود تقویت می‌کنند. بسیجی، فردی است که عاشقانه و شجاعانه تا پای جان از اسلام و قرآن و انقلاب در مقابل دشمنانی همچون آمریکای ظالم و صهیونیسم جنایت‌کار دفاع می‌کند؛ با ظالمان می‌جنگد و نسبت به مردم صمیمی و فروتن و همواره آماده کمک به هم‌نوعان است. نوجوانان و جوانان دانش‌آموز بسیجی در پیروزی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و دیگر عرصه‌های انقلاب نقش مؤثر و ممتازی داشته‌اند. **پیش‌تازان (پسر و دختر)** سازمان دانش‌آموزی نیز در فعالیت‌هایی چون اداره امور مدرسه، تشکیل گروه‌های علمی و کمک به دانش‌آموزان دیگر، اداره تعاونی مدرسه، دوستی با طبیعت، آمادگی برای امداد و نجات، شرکت در اجرای مراسم عبادی و گرامیداشت مناسبت‌ها و ایام الله، مسئولیت‌پذیری اجتماعی را می‌آموزند و به کار می‌بندند.

- ۱- شما در کدام یک از نهادهای اجتماعی مدرسه عضو هستید؟ چرا؟
- ۲- الف) تاکنون در کدام یک از برنامه‌های بسیج دانش‌آموزی، انجمن اسلامی دانش‌آموزان یا سازمان دانش‌آموزی فعالیت و مشارکت کرده‌اید؟ برای هم‌کلاسی‌هایتان توضیح دهید.
- ب) به نظر شما شرکت در برنامه‌های تشکلی دانش‌آموزی چه تأثیری بر شخصیت شما داشته است؟ چه چیزهایی آموخته‌اید؟

۳- برای بهتر شدن و گسترش برنامه‌های تشکّل‌های دانش‌آموزی در مدرسه خودتان، چه پیشنهادهایی دارید؟
پیشنهادهای خود را روی یک کاغذ بنویسید و به دست مسئولان مدرسه و مسئول امور پرورشی برسانید.

اسطوره ملی

هشتم آبان، سالروز شهادت دانش‌آموز بسیجی، شهید حسین فهمیده را «روز بسیج دانش‌آموزی» نام‌گذاری کرده‌اند.

امام خمینی علیه السلام درباره وی فرمود:
رهبر ما آن طفل سیزده ساله‌ای است که با قلب کوچک خود که ارزشش از صدها زبان و قلم، بزرگ‌تر است با نارنجک خود را زیر تانک دشمن انداخت و آن را منهدم نمود و خود نیز شربت شهادت نوشید.

آیت الله خامنه‌ای، رهبر انقلاب اسلامی درباره او فرمود:

او سیزده ساله بود؛ اما با رشد، با شعور، با اراده و مصمّم [بود]، او کشور خود را می‌شناخت، امام خود را می‌شناخت، دشمن خود را می‌شناخت؛ اهمیت وجود و فعالیت خود را هم می‌شناخت. [او] رفت [تا] این سرمایه را تقدیم عزّت کشور و آینده انقلاب و منافع و مصالح مردم کند. جسم او رفت؛ اما روحش زنده ماند، یادش ابدی شد و خاطره‌اش به صورت اسطوره درآمد. این الگوست.

• من نسبت به محیط زندگی خود و عالم آفرینش مسئول هستم.

من و خانواده‌ام سعی می‌کنیم در روز درختکاری، چند نهال درخت را بکاریم، مخصوصاً درختانی که میوه می‌دهند.

آب و خاک و نور و هوا و گیاه و جانوران نشانه‌های عظمت خلقت خداوند و نعمت‌هایی برای ما هستند.

باید برای آباد کردن محیط زندگی‌ام تلاش کنم.

سعی می‌کنم بهداشت و پاکیزگی را در محیط زندگی‌ام حفظ کنم؛ به محیط زیست

آسیب نرسانم و نظم طبیعت را برهم نزنم.

سعی می‌کنم محیط طبیعی زندگی حیوانات را تغییر ندهم و حیواناتی را که محل

زندگی آنها طبیعت است، با نگهداری در محیط‌های بسته‌ای مانند قفس یا خانه، اذیت نکنم.

حقوق طبیعی: حقوقی که خداوند به دلیل مقام انسان برای همه انسان‌ها قائل شده و در نهاد آدمیان قرار داده و از تولد تا مرگ با انسان‌ها همراه است و ربطی به کشور، زبان، نژاد و... ندارد.

نیازهای مادی و معنوی: به نیازهایی مانند پوشاک، خوراک و ابزار و وسایل زندگی نیازهای مادی و به نیازهایی چون نیاز به خداپرستی، محبت، احترام، زیبایی، همدلی، همکاری و کمال نیازهای معنوی می‌گویند.

تبعه: تبعه یک کشور بودن، یعنی تعلق به آن کشور داشتن و از قوانین و مقررات آن کشور پیروی کردن. برای مثال ما تبعه ایران هستیم. جمع این کلمه اتباع است.

توان مالی: یعنی مقدار پولی که فرد می‌تواند برای خریدن وسایل مورد نیاز خود بپردازد، بودجه.

تبعیض: رفتار نابرابر با افرادی که حقوق یکسان دارند.

به کار بندیم

- ۱- دربارهٔ مسئولیت‌های خودتان در خانه و مدرسه فکر کنید. آیا مواردی بوده که مسئولیت‌های خودتان را به خوبی انجام نداده باشید؟ از این موضوع چه احساسی دارید؟
الف) نامه‌ای به خودتان بنویسید و مسئولیت‌های خودتان را به خود تذکر بدهید.
ب) مسئولیت‌هایی را که به خود تذکر داده‌اید در زندگی واقعی انجام دهید.
در پایان سال از خانواده بخواهید که برگهٔ ارزیابی از کارهای شما را به معلم بدهند.
- ۲- اگر دوستی دارید که پدر یا یکی از نزدیکان او، در راه استقلال و دفاع از کشور عزیز و اسلامی ما، شهید شده است، آیا می‌توانیم بگوییم که آن شهید، مسئولیت خود در مقابل خدا و کشورش را به خوبی و کامل انجام داده است؟ دربارهٔ دلایل خود، در کلاس گفت‌وگو کنید.
- ۳- اگر فکر می‌کنید در خانه یا مدرسه برخی حقوق شما نادیده گرفته می‌شود، با راهنمایی معلم به مشاور مدرسه مراجعه کنید و با همفکری او راه‌حلهایی برای موضوع پیدا کنید.

قانون

۲

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- فضا و مکان

حتماً تاکنون از خود پرسیده‌اید که چرا اتومبیل‌ها و آدم‌ها در برابر چراغ قرمز توقف می‌کنند؟ چرا سال تحصیلی در روز و زمان مشخصی آغاز و پایان می‌یابد؟ چرا ادارات و بانک‌ها ساعت معینی کار خود را آغاز می‌کنند و به پایان می‌برند؟ چرا برای تأسیس یک کارخانه، مغازه و ساختن یک ساختمان باید مجوز گرفت؟ چرا برای هر سازمان و مؤسسه، وظایفی معین شده است؟

پاسخ این است: رعایت قانون
ما برای برقراری نظم و جلوگیری از هرج‌ومرج و همچنین حفظ حقوق انسان‌ها به قانون نیاز داریم.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- چرا به قانون و مقررات نیاز داریم؟
- پیروی نکردن از قانون چه پیامدهایی دارد؟
- قانون اساسی چیست؟
- چه کسانی قانون وضع می‌کنند؟ کار قوه مقننه چیست و از چه بخش‌هایی تشکیل شده است؟

چرا به مقررات و قوانین نیاز داریم؟

در فصل پیش گفته شد که ما انسان‌ها از ابتدای تولد با انسان‌های دیگر زندگی می‌کنیم و با ورود به اجتماع، روابط اجتماعی میان ما و دیگران برقرار می‌شود و نسبت به یکدیگر حقوقی پیدا می‌کنیم. با این حال هیچ‌یک از ما در استفاده از حقوق خود، آزادی مطلق و بی‌قید و شرط نداریم؛ بلکه تا آنجا می‌توانیم حق خود را اعمال کنیم که مغایر* قانون نباشد. برای مثال نمی‌توانیم با اعمال حق خود سبب خسارت و زیان دیگران شویم. هم‌چنین، ما باید هنگام انجام کارهای خود، احکام الهی را نیز مانند قانون و مقررات، رعایت کنیم. از مهم‌ترین علل پدید آمدن مقررات و قوانین در جامعه، برقراری نظم و حفظ حقوق افراد بوده است. برای آنکه بهتر به موضوع نیاز به مقررات پی‌برید، متن زیر را بخوانید و فعالیت ۱ را انجام دهید:

... شما با گروهی از دوستانتان به یک اردوی علمی - تفریحی در یک منطقه جنگلی زیبا رفته‌اید.

شما چادری بزرگ برای استراحت و خوابیدن با خود آورده‌اید. پس از یک سفر طولانی به محل مورد نظر می‌رسید. چادر را برپا می‌کنید و لوازم و وسایلی را که با خود آورده‌اید در چادر می‌گذارید. قبل از سفر، از دیگران راهنمایی و مشورت گرفته‌اید. به شما گفته‌اند که با حدود بیست دقیقه پیاده‌روی می‌توانید به چشمه‌ای که در آن حوالی است بروید و آب مورد نیازتان را تأمین کنید. در یک کیلومتری آن محل نیز روستایی وجود دارد که می‌توانید مواد مورد نیازتان را از آنجا تهیه کنید. شما می‌خواهید یک هفته را در این منطقه سپری کنید، اما پس از گذشت یک روز مسائل و مشکلاتی بروز می‌کند. شما و گروه دوستانتان برای حل این مشکلات جلسه‌ای تشکیل می‌دهید و با هم گفت‌وگو می‌کنید....

۱- به گروه‌های ۵ یا ۶ نفره تقسیم شوید. مجسم کنید حالا گروه شما یک روز را در اردو سپری کرده و مسائل زیر پیش آمده است. گفت و گو کنید و درباره هر یک از موقعیت‌های زیر تصمیم بگیرید.

(موقعیت ۱)

بعضی‌ها دوست دارند که داخل چادر همیشه مرتب و تمیز باشد، بعضی دیگر به این موضوع بی‌اعتنا هستند و بگو مگو بین افراد پیش آمده است. همچنین بعضی بچه‌ها کوله پشتی‌شان را روی وسایل دیگران گذاشته‌اند و دوربین یک نفر شکسته است.

(موقعیت ۲)

دو نفر از بچه‌ها با خود رادیویی آورده‌اند و شب موقع خواب با صدای بلند رادیو گوش می‌کنند و این کار همه را عصبانی کرده است.

(موقعیت ۳)

یکی از بچه‌ها پس از خوردن چای، کتری آب جوش را وسط چادر گذاشته و رفته است.

(موقعیت ۴)

صبح پس از خوردن صبحانه وقتی می‌خواهند به طور دسته جمعی به گردش بروند بعضی بچه‌ها خیلی دیر آماده می‌شوند.

(موقعیت ۵)

دو نفر که مسئول پختن بلال روی آتش بودند، آتشی را که برای این کار در نزدیکی چادر برافروخته بودند خاموش نکرده و به همراه بقیه برای بازی رفته‌اند.

همفکری کنید و بگویید چه مشکلات و شرایط دیگری ممکن است در اردوی شما به وجود بیاید.

۲- اکنون نتیجه تصمیمات خودتان را به صورت مقررات اردو روی یک صفحه کاغذ بنویسید و در کلاس بخوانید.

بگویید هر یک از این مقررات چگونه موجب حفظ حقوق افراد می‌شود.

۳- آیا همه اعضا حق اظهار نظر درباره موضوع را داشتند؟

۴- اگر پس از تصمیم‌گیری، یک نفر با تصمیم شما مخالفت می‌کرد، چه می‌کردید؟

* مقررات برای فعالیت‌های گروهی، لازم و ضروری است. با این حال، فکر می‌کنید که «مشورت»، «همدلی و گذشت» و «کمک

به دیگران برای انجام بهتر وظایفشان در گروه»، چه نقشی در داشتن یک اردوی بهتر خواهد داشت؟

در این فعالیت شما برای حفظ حقوق افراد و ایجاد نظم و ایمنی مقرراتی را تعیین کردید. اگر شما نتوانسته بودید برسر مقررات

اردو به توافق برسید یا هیچ‌کس این مقررات را رعایت نمی‌کرد، چه وضعی پیش می‌آمد؟

در سال‌های پیش با مقررات خانه و مدرسه آشنا شدید. همچنین آموختید که هر یک از مکان‌های عمومی چون کتابخانه، سینما، پارک، مسجد، ورزشگاه و... مقررات مخصوص به خود را دارند.

اکنون یک بار دیگر مقررات هریک از این مکان‌ها را در کلاس مرور کنید و بگویید اگر این مقررات نبود چه وضعیتی پیش می‌آمد؟ همان طور که پی بردید به طور کلی قانون و مقررات به چند دلیل به وجود آمده است:

۱- حفظ حقوق افراد

۲- برقراری نظم و امنیت

۳- رشد اخلاقی انسان‌ها

ایجاد نظم و امنیت و جلوگیری از هرج و مرج به نفع همگان بوده و احترام به حقوق دیگران است. عدم رعایت قوانین و مقررات در جامعه، علاوه بر به هم زدن نظم و امنیت اجتماعی موجب پایداری شدن حقوق افراد می‌شود.

به تصاویر دقت کنید و با توجه به موضوع نظم و مقررات و حفظ حقوق افراد، آنها را توضیح دهید.

فعالیت

- ۵- به این موقعیت‌ها توجه کنید و بگویید هر کدام چه پیامدهایی دارد و کدام حقوق نادیده گرفته می‌شود؟
- فردی بخواهد خارج از صف افرادی که در نانوایی ایستاده‌اند، نان بگیرد.
 - فردی که در آپارتمان زندگی می‌کند و سهم مشارکت خود در هزینه‌های ساختمان را پرداخت نمی‌کند.
 - راننده‌ای که بدون توجه به علامت عبور ممنوع داخل خیابان یک طرفه می‌شود و شد آمد (ترافیک) به وجود می‌آورد.
 - موتور سواری که به علت شلوغی خیابان وارد پیاده‌رو می‌شود و از بین مردم عبور می‌کند.
 - شرکت ساختمانی‌ای که قرار است سالن ورزشی برای مردم بسازد، اما مقررات ساختمان سازی و مصالح مناسب را به کار نبرد.
 - عابر پیاده که بدون توجه به چراغ راهنما از لای اتومبیل‌ها حرکت می‌کند.
- به چند گروه تقسیم شوید و یک مکان یا گروه اجتماعی را انتخاب کنید. جدولی دست‌نویس رسم کنید که در آن مقررات مربوط به آن مکان در یک ستون و کارکرد آن در ستون مقابل نوشته شود.
- مثال: پمپ بنزین: ۱- ورود با صف نظم و احترام به حقوق دیگران

قانون گذاری

دانستید که هر جامعه‌ای برای حفظ نظم و امنیت و حقوق افراد به مقررات و قوانین نیاز دارد. این قوانین و مقررات چگونه و توسط چه کسانی تعیین می‌شود؟ ابتدا فعالیت ۱ را انجام دهید.

فعالیت

- ۱- **تعیین کنید:** با همفکری یکدیگر، مقرراتی برای کلاس و مدرسه‌تان بنویسید. شما می‌توانید برخی از مقررات کنونی را حذف کنید یا نگه دارید و یا مقررات جدیدی را تعیین کنید.
- ۲- **نقد کنید:** هر گروه مقررات پیشنهادی خود را بخواند و علل تعیین آنها را توضیح دهد. سایر دانش‌آموزان بگویند آیا با این مقررات موافق‌اند یا نه؟ چرا؟ برای نقد مقررات توجه کنید که آیا مقررات پیشنهادی، واقع‌بینانه و قابل اجرا هستند؟ آیا این مقررات موجب بهتر شدن امور می‌شود؟ آیا این مقررات حقیقی را از کسی ضایع نکرده است؟

- گاهی گروه‌های اجتماعی به صورت توافقی و براساس رعایت اصول اخلاقی یا برخی رسم‌ها، از مقرراتی پیروی می‌کنند؛ برای مثال، ایستادن در صف اتوبوس و یا نانوائی، قاعده‌ای اجتماعی است که مردم برای حفظ نظم، آن را پذیرفته و رعایت می‌کنند.
 - هرگاه مقررات به وسیله یک نهاد دارای صلاحیت مثل مجلس تصویب شود، نام «قانون» به خود می‌گیرد؛ برای مثال، ممنوعیت عبور از چراغ قرمز، یک قانون راهنمایی و رانندگی است که در مجلس تصویب شده است و چنانچه راننده‌ای از آن تخلف کند جریمه می‌شود. همچنین، هیچ‌کس نمی‌تواند بدون داشتن صلاحیت و مدرک پزشکی به درمان مردم بپردازد و این یک قانون مصوب است و اگر کسی از آن سرپیچی کند مجازات می‌شود.
- همه افراد در برابر قانون مساوی‌اند.

قانون اساسی

مهم‌ترین قانون هر کشور قانون اساسی آن کشور است. قانون اساسی مادر همه قانون‌ها است و سایر قوانین در چارچوب آن تصویب می‌شوند. در قانون اساسی هر کشور مهم‌ترین حقوق ملت و همچنین مهم‌ترین روابط و وظایف حکومت و مردم، معین شده است.

چند ماه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مجلس خبرگان برای نوشتن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تشکیل شد. در این مجلس، خبرگانی* که از سوی مردم انتخاب شده بودند در طی چند ماه قانون اساسی را براساس بحث‌های دینی و علمی فراوان و با توجه به اهداف انقلاب اسلامی، نوشته و تصویب کردند. سپس قانون اساسی در روزهای ۱۱ و ۱۲ آذر ماه ۱۳۵۸ به همه‌پرسی*

گذاشته شد و بیش از ۹۸ درصد مردم به آن رأی مثبت یا آری دادند.

قانون اساسی کشور ما که براساس اصول اسلامی تدوین شده است، توجه خاصی به حقوق اساسی و اجتماعی همه مردم دارد و همه موظف‌اند به این قوانین احترام بگذارند.

به چند نمونه از اصول قانون اساسی توجه کنید :

بیشتر بدانیم

فصل سوم (حقوق ملت) :

.. اصل ۱۹- مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود.

اصل ۲۰- همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.

اصل ۲۸- هرکس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.

اصل ۳۰- دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور به طور رایگان گسترش دهد.

اصل ۴۰- هیچ‌کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیلهٔ اضرار به غیر* یا تجاوز به منافع عمومی قرار

دهد.

فعالیت

۳- منظور از اینکه همه افراد در مقابل قانون مساوی هستند چیست؟ مثال بزنید.

۴- با راهنمایی معلم قانون اساسی را به کلاس بیاورید و آن را ورق بزنید و مطالعه کنید.

قوة مقننه

قوة مقننه تهیه و تصویب قوانین کشور را در چارچوب قانون اساسی به عهده دارد. این قوه از دو بخش تشکیل شده است :

۱- مجلس شورای اسلامی : نمایندگان منتخب مردم هستند که قوانین عادی را تهیه و تصویب می کنند. آنها برای یک دوره

چهار ساله از سوی مردم مناطق مختلف کشور ما انتخاب می شوند.

نمایندگان پس از انتخاب شدن برای شروع کار خود، در مجلس ادای سوگند* می کنند که در گفته ها، نوشته ها و اظهارنظرهایشان، استقلال کشور، آزادی مردم و تأمین منافع و مصلحت های آنان را مدنظر داشته باشند.

نمایندگان، از بین خود فردی را به عنوان رئیس مجلس انتخاب می کنند.

۲- شورای نگهبان : شورای نگهبان* دو وظیفه مهم بر

عهده دارد :

الف) این شورا قوانینی را که در مجلس تصویب شده است، بررسی

می کند. اگر قوانین تصویب شده با قانون اساسی یا اصول و احکام دین مخالف بود آنها را رد می کند یا دوباره به مجلس برمی گرداند تا اصلاح شود.

ب) این شورا بر انتخاباتی که در کشور برگزار می شود مانند انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی، نظارت می کند. نامزدهای* انتخابات پس از بررسی و تأیید صلاحیت توسط این شورا، می توانند در انتخابات حضور یابند و برای به دست آوردن رأی مردم، تلاش کنند.

● **مجمع تشخیص مصلحت نظام** : در مواردی که شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی به توافق درباره تصویب یک قانون نمی رسند، مجمع تشخیص مصلحت نظام، تصمیم نهایی را می گیرد.

● **قانون گذاران** با توجه به نیازها و موضوعات مختلف جامعه سعی می کنند بهترین قوانین را وضع* کنند.

از آنجا که وضع قانون اهمیت زیادی دارد، قانون گذاران باید از بین بهترین افرادی که شایستگی های لازم را برای این کار دارند، انتخاب شوند؛ شایستگی هایی مانند : شجاعت، دلسوزی، تخصص، دین داری؛ طرف داری از حقوق محرومان و

نمای بیرونی ساختمان مجلس شورای اسلامی

واژه‌ها

بیشتر بدانیم

خبرگان: جمع خبره؛ به کسانی که شایستگی‌ها و مهارت‌های لازم را برای یک کار داشته باشند، خبره می‌گویند.

همه‌پرسی (رفراندوم): رأی‌گیری از همهٔ مردم یک کشور برای رد یا قبول یک موضوع.

در همه‌پرسی، مردم نماینده انتخاب نمی‌کنند. بلکه خودشان به طور مستقیم به یک موضوع رأی آری یا نه می‌دهند.

آدای سوگند: رئیس‌جمهور یا نمایندگان مجلس در شروع کار خود به قرآن کریم قسم یاد می‌کنند که وظایفی را که برعهده دارند به خوبی انجام دهند. به این کار آدای سوگند می‌گویند.

نامزدهای انتخابات: کسانی که برای انتخاب شدن اعلام آمادگی می‌کنند، داوطلب، نامزد (کاندیدا)

وضع قانون: نوشتن و تصویب قانون.

شورای نگهبان: این شورا مرکب از ۱۲ نفر است. ۶ نفر فقیه (کسی که احکام دینی را از منابع اسلامی مانند

قرآن و حدیث به دست می‌آورد.) که از سوی رهبر جمهوری اسلامی انتخاب می‌شوند و ۶ نفر حقوقدان که از طرف قوه قضائیه به مجلس برای انتخاب توسط نمایندگان، پیشنهاد می‌شوند.

به کار بندیم

۱- توجه کنید:

در هنگام مشاهده یا بروز یک تخلف علاوه بر نهی از منکر (در صورت امکان) باید به قانون و مراجع قانونی مراجعه کنیم.

معلم روایت‌هایی از چند موقعیت برای شما تعریف می‌کند. شما پس از همفکری و گفت‌وگو تصمیمات صحیح را بیان کنید.

۲- تحقیق کنید نمایندهٔ شهر یا روستای محل زندگی شما در مجلس شورای اسلامی چه کسی یا چه کسانی هستند.

۳- از مسئولان مدرسه دربارهٔ کار و نقش شورای دانش‌آموزی و مجلس دانش‌آموزی جمهوری اسلامی ایران پرس‌وجو

کنید.

مقابله با حوادث

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت

انسان‌ها در زندگی با خطرها و حوادث ناگواری چون سیل، زلزله، آتش‌سوزی، خشک‌سالی و تصادف روبرو می‌شوند.

حتماً تاکنون شنیده‌اید که در منطقه‌ای سیل یا زلزله خسارات زیادی به مردم وارد کرده و عده‌ای را بی‌خانمان نموده است و این حس در شما به وجود آمده که بخواهید به یاری آسیب‌دیدگان بشتابید و به آنها کمک کنید.

این حس زیبای شما همدلی و همدردی است. همدلی و کمک به دیگران از گذشته تا به امروز در جوامع مختلف وجود داشته است. اما علاوه بر کمک‌های فردی، امروزه مؤسسات اجتماعی مختلفی نیز به وجود آمده‌اند که به کمک آسیب‌دیدگان حوادث می‌شتابند و بخشی از نیازهای آنها را برطرف می‌کنند.

در این فصل شما با دو مورد از این مؤسسات آشنا می‌شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- چرا در هنگام وقوع حوادث با هموعان، همدلی و همیاری می‌کنیم؟
- جمعیت هلال احمر در هنگام حوادث چه کارهایی انجام می‌دهد؟
- بیمه چیست و انواع آن کدام است؟
- چرا بیمه به وجود آمده است؟